

PROVISIONAL INSTITUTIONS OF SELF GOVERNMENT

KUVENDI I KOSOVËS
СКУПШТИНА КОСОВА
ASSEMBLY OF KOSOVO

Ligji Nr. 02/L-81

PËR NXITJEN DHE MBROJTJEN E TË USHQYERIT
ME QUMËSHT GJIRI

Kuvendi i Kosovës,

Në bazë të Kreut 5.1 (ë) dhe 9.1.26 (a) të Kornizës Kushtetuese për Vetëqeverisje të Përkohshme në Kosovë (Rregullorja e UNMIK-ut Nr. 2001/9 e datës 15 Maj 2001,

Miraton:

LIGJIN PËR NXITJEN DHE MBROJTJEN E TË USHQYERIT
ME QUMËSHT GJIRI

Kapitulli I
DISPOZITA TË PËRGJITHSHME

Neni 1

Ky Ligj ka për qëllim që të kontribuoj në sigurimin e të ushqyerit adekuat të foshnjës përmes nxitjes dhe mbrojtjes së të ushqyerit me gji.

Përkufizimet

Neni 2

Për qëllimet e këtij Ligji vlejnë përkufizimet e termeve nga Ligji për shëndetësi Nr. 2004/4, Kapitulli 1, neni 1 dhe përkufizimet e veçanta si vijon:

Qumështi i gjirit: nënkupton qumështin e gjirit të nënës ose të mëndeshës.

Mëndesha: Grua që i jep gji foshnjës së huaj.

Foshnjë: Fëmijë i vogël që ushqehet me qumësht të gjirit të nënës.

E punësuara që ushqen foshnjën me gji: E punësuara që informon punëdhënësin për atë se ushqen foshnjën me gji dhe këtë e dëshmon me mendimin e mjekut familjar.

Zëvendësues i qumështit të gjirit: nënkupton çdo lloj ushqimi zëvendësues i qumështit të gjirit, qoftë i plotë apo i pjesërisht, që është i shënuar ose etiketuar në ndonjë formë.

Ushqimi plotësues: nënkupton çdo lloj ushqimi i përgatitur në mënyrë industriale ose në shtëpi, që është i përshatshëm si plotësim i qumështit të gjirit ose zëvendësuesve të tij.

Paketimi: nënkupton çfarëdo forme të paketimit të prodhimit, si njësi e dedikuar për shitje me pakicë, duke përfshirë edhe letrën për mbështjellje.

Distributori: nënkupton personin juridik apo fizik, në sektorin publik ose privat të inkuadruar në punë të marketingut, qoftë në mënyrë direkte ose indirekte, për shitje me shumicë apo pakicë.

Etiketë: nënkupton çfarëdo emërtimi, shënimi, shenjëzimi apo vizatimi, të shkruar, të shtypur, të stampuar në paketim ose i bashkangjitur me paketimin e prodhimit.

Prodhues i zëvendësuesve të qumështit të gjirit: Korporata ose individ i nënkupton personin juridik apo privat i inkuadruar në punë ose në funksion të prodhimit të produkteve të cilat i përfshinë ky Ligj, qoftë drejtpërsëdrejti ose përmes përfaqësuesit tregtar, përmes individit që kontrollon ose është nën kontrollin e kontraktorit.

Marketing: nënkupton promovim, shpërndarje falas, shitje, reklamim dhe paraqitje publike të prodhimeve dhe shërbimeve propaganduese.

Person i marketingut: nënkupton çdo person, funksioni i të cilit përfshin tregtimin e ndonjë produkti apo produkteve.

Mostër: nënkupton sasinë e vogël dhe të zgjedhur të prodhimit që jepet falas me qëllim të prezantimit apo promovimit.

Furnizimi: nënkupton sasinë e prodhimit të dhënë për përdorim për një kohë më të gjatë, falas ose me çmim shumë të ulët për qëllime sociale, duke inkuadruar këtu edhe ndihmat e dhëna familjeve të cilat kanë nevojë për të.

Kapitulli II INFORMIMI

Neni 3

3.1. Shtatzënat, nënat dhe personat e interesuar duhet të kenë qasje të lehtë dhe të garantuar në informatat, materialet, mjetet dhe metodat që promovojnë të ushqyerit me qumësht gjiri.

3.2. Ministria e Shëndetësisë përkrahë Institucionet shëndetësore në informimin, komunikimin, edukimin dhe zbatimin e promovimit të ushqyerit me qumësht të gjirit bazuar në të dhëna dhe në veçanti punëtorët shëndetësorë që merren me përkujdesin për nënën dhe foshnjën.

3.3. Punëtorët shëndetësor në institucionet shëndetësore që merren me përkujdesjen e nënës dhe foshnjës, kanë për obligim të bëjnë informimin, edukimin dhe komunikimin për të ushqyerit me qumësht gjiri të mbështetur në evidencë.

Institucionet shëndetësore

Neni 4

4.1. Institucionet shëndetësore, nxisin dhe mbrojnë të ushqyerit me qumësht gjiri.

4.2. Nxitja, mbrojtja dhe përkrahja e të ushqyerit me qumësht gjiri, në Institucionet shëndetësore që merren me përkujdesjen e nënës dhe foshnjës, rregullohet me akt nënligjor.

4.3. Aktet nënligjore duhet të mbështeten në “Deklaratën e Inoçetit”, “Dhjetë hapat e të ushqyerit të suksesshëm me gjiri” dhe në “Kodin Ndërkombëtar të Marketingut të Zëvendësuesve të Qumështit të Gjirit”.

Kapitulli III
MARKETINGU I ZËVENDËSUESVE TË QUMËSHTIT TË GJIRIT

Neni 5

Prodhimet që kanë të bëjnë me zëvendësimin e qumështit të gjirit për foshnje janë:

1. Qumështi artificial në formë pluhuri me modifikim të plotë ose të pjesshëm.
2. Qumështi dhe produktet e qumështit të prodhuara në mënyrë industriale ose në shtëpi.
3. Ushqimet plotësuese për foshnjat dhe fëmijët.
4. Cucllat, shishet, ose mjetet tjera për ushqimin e foshnjeve.

Emërtimi, Etiketa dhe Paketimi
i zëvendësuesve të qumështit të gjirit
Neni 6

6.1. Paketimet e zëvendësuesve të qumështit të gjirit nuk guxojnë të përmbajnë fotografi, vizatime, portrete foshnjesh apo tekste të shkruara që motivojnë dhe nxisin përdorimin e tyre.

6.2. Paketimet e prodhimeve të zëvendësuesve të qumështit të gjirit që nuk i plotësojnë kriteret e kërkuara, por që mund të modifikohen për të arritur këtë, duhet shënuar me etiketë paralajmëruese se nuk bën të përdoren si të vetmet ushqime për foshnje.

6.3. Etiketimi i zëvendësuesve të qumështit të gjirit duhet të bëhet ashtu që të theksojë përparësitë e të ushqyerit me gjiri dhe të mos dekurajojë në asnjë mënyrë të ushqyerit me qumësht gjiri.

6.4. Çdo paketim i zëvendësuesve të qumështit të gjirit duhet të përmbajë etiketën në gjuhët zyrtare me këto informata:

- a). Udhëzimet e plota dhe të qarta rreth përdorimit të këtyre prodhimeve, moshën kur duhet përdorur dhe mënyrën e përgatitjes, të paralajmëruara me vërejtjen “VENI RE” apo të ngjashme që tërheqin vëmendjen e përdoruesit.
- b). Vërejtjen e theksuar se përdorimi i këtyre prodhimeve është i mundur vetëm pas këshillimit me punëtorin shëndetësor.
- c). Informata për rreziqet dhe pasojat për shëndetin e foshnjës në raste të përdorimit jo të drejtë të tyre.
- d). Të dhëna të plota mbi përmbajtjen, përbërësit dhe analizat e kryera të zëvendësuesve të qumështit.
- e). Kushtet e transportimit, ruajtjes dhe deponimit.
- f). Numrin serik të prodhimit, datën e prodhimit dhe afatin e përdorimit dhe, ose datën e skadimit të afatit të përdorimit.

Kapitulli IV DHURIMI I ZËVENDËSUESVE TË QUMËSHTIT TË GJIRIT

Neni 7

7.1. Ndalohet reklamimi ose ndonjë formë tjetër e promovimit në opinion të prodhimeve që janë në kuadër të fushëveprimit të këtij Ligji.

7.2. Nuk lejohet që prodhuesi ose distributori tu dhuroj shtatzënave, nënave, foshnjave dhe anëtarëve të familjes së foshnjës, çiftë drejtpërdrejt ose tërthorazi, mostra të prodhimeve në kuadër të fushëveprimit të këtij Ligji.

7.3. Nuk lejohet që personi i marketingut gjatë veprimtarisë së tij të kërkoj dhe të arrijë asnjë formë të kontaktit të drejtpërdrejt apo të tërthortë me shtatzënat, nënat dhe familjarët e foshnjave.

7.4. Nuk lejohet përdorimi i metodave nxitëse për shitjen me pakicë të zëvendësuesve të qumështit të gjirit si reklamimi, vendosja e pikave për shitje dhe dhënie të mostrave apo mekanizmat tjerë nxitës si shitja me çmime më të ulëta, kuponat për lirim, shpërblimet, shitje e dy gjërave bashkërisht dhe metodave tjera nxitëse për shitjen me pakicë të zëvendësuesve të qumështit të gjirit.

Kapitulli V DHURIMI I PAJISJEVE DHE MATERIALEVE NGA PRODHUESIT E ZËVENDËSUESVE TË QUMËSHTIT TË GJIRIT

Neni 8

8.1. Dhurimi i pajisjeve dhe materialeve informative, edukative dhe komunikuese nga prodhuesit dhe distributorët e zëvendësuesve të qumështit të gjirit, mund të bëhet vetëm pas marrjes së lejes në formë të shkruar nga Ministria e Shëndetësisë.

8.2. Pajisjet dhe materialet e këtilla mund të mbajnë emrin ose shenjën njohëse të dhuruesit, por jo edhe t'i referohen prodhimeve të caktuara në kuadër të fushëveprimit të këtij Ligji.

Kapitulli VI SISTEMI I KUJDESIT SHËNDETËSOR

Neni 9

9.1. Ministria e Shëndetësisë dhe autoritetet shëndetësore ndërmarrin të gjitha masat e duhura për të nxitur dhe mbrojtur të ushqyerit me qumësht gjiri, duke informuar dhe këshilluar në mënyrë adekuate punëtorët shëndetësor në nivelin e përgjegjësive të tyre, dhe duke i njoftuar ata me përmbajtjen e këtij Ligji.

9.2. Sistemi i shërbimeve të kujdesit shëndetësor nuk mund të përdoret për qëllime të promovimit të prodhimeve në kuadër të fushëveprimit të këtij Ligji, pos shpërndarjes së informatave për punëtorët shëndetësor.

9.3. Nuk lejohet shfrytëzimi i sistemit të kujdesit shëndetësor për prezantim ose distribuim të prodhimeve dhe materialeve promovuese të zëvendësuesve të qumështit të gjirit, përveç sipas kushteve të përcaktuara në nenin 8 të këtij Ligji.

9.4. Nuk lejohet përdorimi i sistemit të kujdesit shëndetësor nga personat e financuar nga prodhuesit apo distributorët e prodhimeve brenda fushëveprimit të këtij Ligji.

Kapitulli VII PUNËTORËT SHËNDETËSOR

Neni 10

10.1. Punëtorët shëndetësor janë të obliguar që të nxisin dhe mbrojnë të ushqyerit e foshnjës me qumësht gjiri.

10.2. Punëtorët shëndetësor e kanë të ndaluar që të pranojnë çdo formë të stimulimit nga prodhuesi apo distributori, për promovim në institucione shëndetësore të prodhimeve brenda fushëveprimit të këtij Ligji.

10.3. Punëtorët shëndetësor e kanë të ndaluar të bëjnë promovimin e zëvendësuesve të qumështit të gjirit në institucione shëndetësore përveç me qëllime të vlerësimit profesional ose të hulumtimeve në nivel të institucionit.

10.4. Punëtorët shëndetësor e kanë të ndaluar që t'iu dhurojnë shtatzënave, nënave dhe familjareve të këtyre foshnjave, mostra të prodhimeve brenda fushëveprimit të këtij Ligji.

10.5. Prodhuesi apo distributori e ka për obligim t'a informoj institucionin shëndetësor për punëtorin e atij institucioni i cili përfiton ndonjë kontribut të dhënë për të ose në favor të tij, si financimin e studimeve pasuniversitare, vizitave studiuuese, dhënien e bursave për hulumtime, pjesëmarrje në tubime profesionale dhe aktivitete të tjera të ngjashme.

10.6. Punëtori shëndetësor përfitues, duhet ta informoj institucionin e tij për cilëndo formë të stimulimit nëse ajo vije nga prodhuesit dhe distributorët e prodhimeve përbrenda fushëveprimit të këtij Ligji.

Kapitulli VIII PERSONAT E PUNËSUAR NGA PRODHUESI DHE DISTRIBUTORI

Neni 11

11.1. Personeli i punësuar në marketingun e prodhimeve përbrenda fushëveprimit të këtij Ligji, nuk mund të ushtroj funksione edukative shëndetësore për shtatzënat dhe nënat e foshnjave.

11.2. Kjo nuk nënkupton parandalimin për ta shfrytëzuar sistemin e kujdesit shëndetësor për veprimtari të tjera, me kërkesë dhe pëlqim të aprovuar nga ana e Ministrisë së Shëndetësisë.

11.3. Prodhuesi dhe distributori kryesor i prodhimeve përbrenda fushëveprimit të këtij Ligji, janë të obliguar të informojnë çdo anëtar të personelit të marketingut për përmbajtjen e këtij Ligji.

Kapitulli IX
TË DREJTAT E FEMRËS PËR GJI DHËNJË

Vlerësimi dhe masat për garantimin e rrezikshmërisë
Neni 12

12.1. Çdo punëdhënës është i detyruar që të bëjë vlerësimin e rrezikshmërisë lidhur me punët të cilat i ekspozohen rrezikshmërisë së veçantë nga agjentet e Aneksit I i cili është pjesë përbërëse e këtij ligji.

12.2. Çdo punëdhënës është i detyruar që lidhur me rezultatet e vlerësimit të informoj të punësuarën që ushqen foshnjën me gji.

12.3. Ne rastet kur vlerësimi nga paragrafi 1 konstaton rrezikshmëri për sigurinë ose shëndetin e të punësuarave që ushqejnë foshnjën me gji, çdo punëdhënës duhet ti ndërmarr gjitha masat e nevojshme për ndërrimin e kushteve të punës dhe masat mbrojtëse për shëndetin e punësuarave që ushqejnë foshnjën me gji gjatë ushtrimit të detyrave të tyre.

12.4. Në çoftë se punëdhënësi nuk ka mundësi që të marrë masat e nevojshme nga paragrafi 3 ose ndërmarrja e këtyre masave është e përcjellur me kosto të papërbalueshme, punëdhënësi është i detyruar që të punësuarave që ushqejnë foshnjën me gji t'ia ndërrojë vendin e punës brenda ndërmarrjes së njëjtë pa reflektuar efekte të ndjeshme financiare për këta persona.

12.5. Ne çoftë se ndërrimi i vendit të punës nuk është i mundshëm për shkaqe teknike ose operative, punëdhënësi është i detyruar që të punësuarave që ushqejnë foshnjën t'iu mundësoj pushim me pagese.

Ndalesa absolute e ekspozimit
Neni 13

Punëtorja që ushqen foshnjën me gji nuk guxon, që nën asnjë rrethanë, të detyrohet të punojë në punë për të cilat vlerësimi nga neni 12.1. konstaton ekzistimin e rrezikut për sigurinë ose shëndetin e saj prej ekspozimit të:

- a). Agjentëve kemikal nga plumbi ose derivateve të plumbit përderisa këto agjente janë të prekshme ose mund të absorbohen në organizmin e njeriut.
- b). Punëve në miniera nën sipërfaqësore.

Ndalesa për ndërprerje të marrëdhënies së punës
Neni 14

14.1. Punëdhënësi nuk mund të ndërpres marrëdhënien e punës të punësuarës që ushqen foshnjën me gji e cila gjendet në pushimin e lehonisë.

14.2. Punëdhënësi nuk mund të ndërpres kontratën e punës të punësuarës që ushqen foshnjën me gji për shkak të së drejtave të saj të përcaktuara me këtë ligj.

14.3. Punëdhënësi është i detyruar që në rast të ndërprerjes së kontratës të punësuarës që ushqen foshnjën me gji për arsye tjera nga paragrafi 2, të bëjë arsyetimin e këtij veprimi me shkrim.

14.4. Në rast të shkeljeve të dispozitave ligjore nga ky nen, punëdhënësi detyrohet që të paguaj dëmshpërblimin adekuat për kompensimin material qe do ti kishte takuar të punësuarës që ushqen foshnjën me gji për 6 muajt e ardhshëm.

14.5. Në rastet nga paragrafi 2, punësuarë që ushqen foshnjën me gji ka të drejtë për vazhdim të pagesës nga paragrafi 4 për 6 muaj tjerë nga fondet e sigurimit shëndetësore ose në mungesë të këtyre fondeve nga fondet sociale.

Kapitulli X FINANCIMI

Neni 15

Nxitja dhe mbrojtja e të ushqyerit me gji do të financohen në pajtim me nenin 57 të Ligjit për shëndetësi Nr. 2004/4.

Kapitulli XI DISPOZITAT DISCIPLINORE DHE NDËSHKIMORE

Neni 16

Në rastet e mos zbatimit dhe shkeljeve të dispozitave të këtij ligji kur nuk përbën veprë penale do te merren masa konform Nenit 118 dhe 119 të Ligjit për Shëndetësi të Kosovës.

Kapitulli XII DISPOZITAT KALIMTARE DHE PËRFUNDIMTARE

Neni 17

Me qëllim të zbatimit të këtij Ligji, Ministria e Shëndetësisë do të nxjerr akte nënligjore të përcaktuara me këtë ligj.

Neni 18

Ky ligj hyn në fuqi pas miratimit nga ana e Kuvendit të Kosovës dhe shpalljes nga Përfaqësuesi Special i Sekretarit të Përgjithshëm.

**Ligji Nr. 02/L-81
22 dhjetor 2006**

Kryetari i Kuvendit të Kosovës,

Kolë Berisha

ANEKSI I

LISTA JO-KOMLETE E FAKTORËVE, PROCESIVE DHE E KUSHTEVE TË PUNËS

A. Faktorët

Faktorët fizik ku trajtohen si faktorë që shkaktojnë lëndimin e fetusit dhe/apo për përçarjen e shtrati të fëmijës, dhe në veçanti që shkaktojnë:

- (a) shok, dridhje apo lëvizje;
- (b) reagimi ndaj rrezikut nga barra e detyruar, posaçërisht ata të natyrës shpinore;
- (c) zhurma;
- (d) rrezatim jonizues (*)
- (e) rrezatim jo-jonizues;
- (f) ftohje apo nxehje ekstreme
- (g) lëvizjet dhe gjendja, udhëtimet brenda apo jashtë ndërmarrjes, lodhjes fizike apo psikike, dhe ngarkesa tjera fizike, lidhur me aktivitetet e të punësuarës që ushqen foshnjën me gji.

Faktorët Biologjik

Faktorët Biologjik të grupeve në rrezik sikur: Grupet 2, 3 dhe 3 brenda kuptimit të Nenit 2 (d) numrat 2, 3 dhe 4 të Direktivës 90/679/EEC ⁽¹⁾, deri në atë masë që të dihet se këta faktorë apo masat terapeutike të kërkuara nga këta faktorë, rrezikojnë shëndetin e grave shtatzëna dhe të fëmijës që nuk kanë lindur ende, që nuk përmenden në Shtojcën II.

Faktorët Kimik

Faktorët kimik vijues, kur dihet se rrezikojnë shëndetin e grave shtatzëna dhe fëmijës që nuk ka lindur ende, ku me sa duket nuk përmenden në Shtojcën II:

- (a) Substanca e etiketuar R 40, R 45, R 46, dhe R 47 nën Direktivën 67/548/EEC ⁽²⁾, me sa duket nuk përmendet në Shtojcën II;
- (b) faktorët kimik në Shtojcën I të Direktivës 90/394/EEC ⁽³⁾;
- (c) zhiva dhe derivatet nga zhiva;
- (d) bari antimitotik;
- (e) oksid karboni;
- (f) faktorët kimik të njohur dhe të rrezikshëm që përcjellën (thithen) përmes lëkurës.

B. Proceset

Proceset industriale të përmendur në Shtojcën I të Direktivës 90/394/EEC.

C. Kushtet e punës

Puna nëntokësore në minierë